

dovina v pokrajinskem smislu, bo to obsežno, a zanimivo in prijetno berljivo delo z veseljem vzel v roke.

Andrej Kranjc

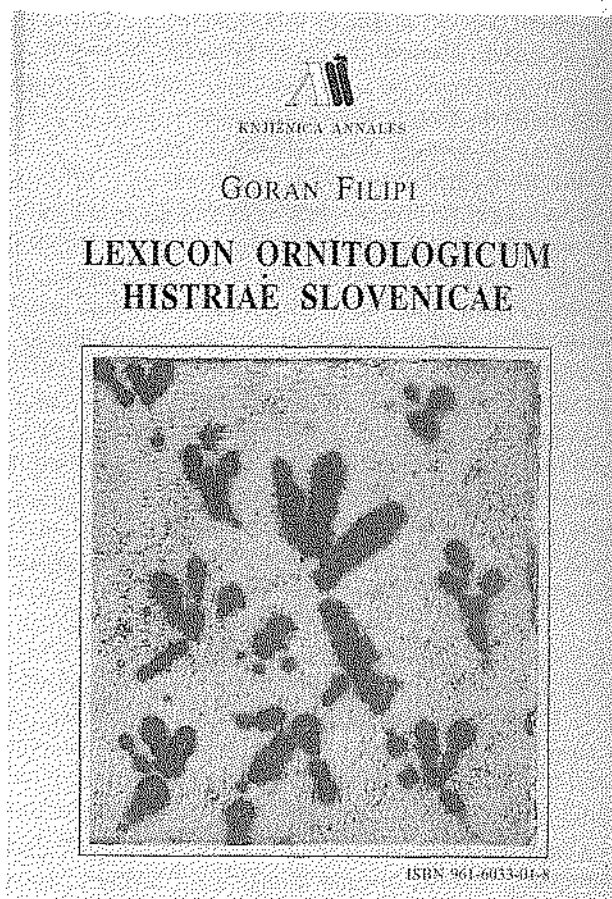
**Goran Filipi: LEXICON ORNITOLOGICUM
HISTRIAE SLOVENICAE.**

Knjižnica Annales 4, Zgodovinsko društvo za južno
Primorsko, Koper, 1993, 106 strani

Djelo o kojemu je riječ osebujno je po mnogim obilježjima u skupini istovrsnih kojima po naravi sadržaja pripada. Spomenimo ovdje tek ona znatnija i bliža ne-stručnjacima. Jedna posebnost običnog čitatelja čeka već pri prvom susretu s knjigom. Tako je već po naslovnici jasno i onome koji ne stoji najbolje s latinskim jezikom da je pred njim rječnik, dakle knjiga uz koju odmah idu najmanje dvije primisli: prvo, da je to jedan od prijeko potrebnih priručnika bez čije se pomoći danas čovjek sve teže snalazi u moru svakojakih obavijesti koje ga zasipaju s raznih strana i, drugo, da je gotovo uvijek riječ o djelu koje nas pomalo plaši svojim znatnim opsegom. U Filipijevu slučaju ne bi se moglo tvrditi da je tako, napose ne u drugom obilježju. I to je dobro za širi krug korisnika. Rječnik je svojim opsegom od u svemu stotinjak stranica i prikladnim formatom posve neuobičajen, a to dalje znači da i po tim odlikama može svrnuti pozornost na sebe i na sadržaj koji donosi.

Listajući dalje već u impresumu i donaslovnici opažamo da to nije samo rječnik, već i leksikon, slovar i vocabolario, dakle višejezični rječnik, djelo koje "govori" više jezika i već po tome računa na veći broj korisnika i na šire prostore.

Na ovom se mjestu odmah nameće jedna asocijacija svakomu nešto boljem poznavatelju hrvatske leksikografske prošlosti, koja je - uzgred budi rečeno - gotovo sve do u naše dane znatnim svojim dijelom ostajala u sjeni i bez pravoga i potpunog suda o njejoj vrijednosti. A u njoj, u hrvatskoj leksikografiji, već po naravi stvari, kada je riječ o jednom malom jeziku, znatno je više upravo dvojezičnih i višejezičnih djela nego jednojezičnih. Zapravo je istina da u svemu prikladnoga i modernoga jednojezičnika hrvatskog jezika nemamo sve do danas. Stoga s Filipijevim rječnikom u ruci prisjećamo se niza njegovih velikih prethodnika iz nedavne ili vrlo davne prošlosti, sve do prvoga među njima Fausta Vrančića, vrsnoga Šibenčanina, dakle Filipijeva sumještanima u neku ruku, jer između Zadra i Krešimirova Grada, rodni mjesta jednoga i drugoga, i nije tako velika razdaljina, napose ne tolika kolika je od rastička Vrančićeva znamenita Dictionariuma iz 1595. do našega vremena. Stojeći na čelu duge kolone pisaca rječnika u hrvatskom jeziku, taj je poznati znanstvenik prvi napisao višejezični rječnik nevelik op-

segom i izniman važnošću za sveukupnu hrvatsku kulturu. Dakako, svaka bi dalja i šira usporedba tih dvoju djela, izvan naznačenoga asocijativnog kruga bila posve neutemeljena i ne bi koristila ni jednom autoru. Zapravo, tom je prisjećanju glavna zadaća da jače potkrijepi jedan sud: Filipijev rad ide u hrvatsku leksikografiju, barem po autorovoj pripadnosti i dijelu teksta koji je na tom jeziku u Rječniku, ali i isto tako u talijansku i još u većoj mjeri u slovensku rječničku literaturu. I ta je trojezičnost tako strogo i dosljedno provedena da - kad se izuzmu znanstveni nazivi na latinskom jeziku i slovenski i istromletački pučki nazivi - na ostala tri jezika otpada gotovo matematički precizno po trećina od sveukupnog teksta.

Osim uobičajenih dijelova koje imaju radovi ovakve vrste, u Filipijevu su Rječniku posebno važne tri cjeline bez kojih bi se mnogokoji čitatelj u njemu teže snalazio. To su Uvodne napomene, Rječnik i Kazala. Iz uvodne se bilješke najprije razabire da je pred nama tek oko 10% od građe koju je autor sakupio po cijeloj Istri i koja još čeka svoga izdavača. Zapravo je pred nama građa što se odnosi na današnji slovenski dio Istre koji je autor istraživao. Osim tehničkih uputa koje pomažu lakšem snalaženju u djelu, valja obratiti pozornost na još dvije karakteristike koje spominje autor, a ističu ih i recenzenti. Čitamo tako da je Rječnik prvi ove vrste

u slovenskom kulturnom prostoru. Autor tvrdi: "Jezikoslovac će u rječniku naći građu za fonetsko-fonološka, leksikološka i morfološka istraživanja; slavist za istarske slovenske govore, romanist za istromletačke."

Najviše prostora zauzima sam Rječnik. Istom u ovom dijelu čitatelj se do kraja osvjeđuje da je pred njim specijalni rječnik, a ne opći, jer građa nije poredana abecednim slijedom, kako to obično biva, već su u njemu primijenjena ornitološka mjerila po kojima se nazivi razvrstavaju najprije u redove, vrste, porodice i tako redom sve do podvrsta, a tek u ovima zadnjima, kada je više pučkih naziva, oni su abecedirani. Svaki pučki naziv opremljen je sa dva, zapravo tri dodatna podatka koja će pozdraviti najprije jezikoslovci i biolozi. Svi su primjeri naglašeni kako je to uobičajeno u idiomima na koje se odnose, uz svaki je naziv naznačeno naselje u kojemu je zabilježen i lako se daje razabrati da li pripada slovenskom ili istromletačkom krugu. To je onda dio građe koji će biti koristan dijalektologu kao podloga za dalja istraživanja i zaključivanja. Ornitologe će veseliti - rečeno je već - što je sve to razvrstano po uzancama njihove nomenklature. Sve u svemu u Rječniku je zabilježeno nazivlje za nešto manje od 200 ptičjih vrsta, ali u svome izvornom, živom obliku, onako kako ga, dakle još uvijek danas rabe izvorni govoritelji tih krajeva. Stoga nije patetično kada se tvrdi da je tim postupkom izdvojen i trajno zabilježen jedan dio žive jezične stvarnosti, upravo jedan od onih koji su kao i njihovi nositelji, u ovom slučaju ptice, znatno ugroženi pred naletima modernog doba. I baš u tome vidim najveću vrijednost ovog rada, u autorovoj nakani da sačuva bogatstvo pučkog ptičjeg nazivlja i sve ono što s time ide u jezičnom, kulturnom i svakom drugom pogledu. Otuda je još jasnije koliko je za hrvatsku leksikografiju važno da se Filipijev Rječnik pojavi u cijelosti.

Istina, naći će se tko god koji bi piscu mogao spočitnuti da se zadržao samo na temeljnoj i najnižoj jezičnoj razini, dajući tek jezični podatak i par njegovih obilježja, a da nije ulazio u raščlambe jezičnih doticaja i utjecaja niti u povijesnu dimenziju oblika i njihovih značenja. Koliko god to jest potreba s gledišta jezikoslovlja, jamačno je ovaj put izostalo zbog širine čitateljskog kruga kome je djelo namijenjeno.

Istom po trećoj cjelini, po kazalima vidi se najbolje koliko je Filipi mislio na praktičnu, uporabnu stranu svoga rada i kako ju je širio sve u namjeri da mu djelo bude od koristi za svakoga tko se služi makar jednim od tri proširenija jezika /hrvatski, talijanski, slovenski/ što se dotiču na istarskom području. Nazivi su ptica na kraju razvrtani čak u pet skupina. Najprije dolaze pučki, slovenski i istromletački nazivi, a zatim njihove istoznačnice u latinskom znanstvenom nazivlju pa zatim na slovenskome, hrvatskome i talijanskome književnom jeziku. Tako su otvorena petera vrata za pristup građi. I to je onda druga znatnija odlika Filipijeva Rječnika,

njegova naglašena uporabljivost, uz ranije spomenutu izvornost.

I tako smo se u osvrtu na Filipijev Rječnik hotimice kretali stazama koje bi mogao birati prije svega koji nešto upućeniji i radoznaliji čitatelj, jer je ovo djelo namijenjeno upravo takvima. Ali to nikako ne znači da se na njega ne mogu i ne smiju protegnuti i objektivna i stroga znanstvena / prije svih jezikoslovna i ornitonijska/ mjerila. Čvrsto vjerujući da bi i u takvu pristupu Rječnik posvjedočio svoje znatne vrijednosti, ostavljamo to drugoj prigodi i pozornosti specijalista, prije svih ornitologa i leksikografa.

Ivan Zoričić

Zbornik: KULTURA NARODNOSTNO MEŠANEGA OZEMLJA SLOVENSKE ISTRE. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete (Razprave Filozofske fakultete), Ljubljana, 1993, 254 strani.

Pravkar izdani zbornik Kultura narodnostno mešanega ozemlja slovenske Istre (izdal ga je Znanstveni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani) prinaša 13 raziskav oziroma študij, ki so bile opravljene v srednje-ročnem obdobju (1986-1990) dolgoročno zasnovanega

